

José Maria de Eça de Queirós
ZLOČIN OČETA AMARA

prevedla Barbara Juršič

I

Bila je velikonočna nedelja, ko se je v Leirii razvedelo, da je župnik José Miguéis navsezgodaj zjutraj umrl za kapjo. Župnik je bil zaripel in zajeten mož, med duhovščino v škofiji znan kot »jedec vseh jedcev«. O njegovem nepotešljivem apetitu so krožile izjemne zgodbe. Lekarnar Carlos – ki ga je sovražil – je vsakokrat, ko ga je videl odhajati od doma po opoldanskem počitku, živo rdečega v obraz in prenajedenega, rekel: Udav gre prebavljat svoje kosilo. Enkrat ga bo razgnalo!

In res ga je razgnalo, po ribji večerji – ravno takrat, ko so nasproti, pri dr. Godinhu, ki je praznoval rojstni dan, gostje bučno plesali polko. Nihče ni obžaloval njegove smrti, le malo jih je šlo za pogrebom. Skratka, ni bil ravno cenjen. Bil je kmetavzar po obnašanju, z debelimi zapestji kopača, hripavim glasom, z dlakami v ušesih in prostaško govorico.

Pobožnjakarice ga niso nikoli marale: v spovednici je rigal in ker je vse življenje bival po vaških ali gorskih farah, ni razumel nekaterih fines pobožnosti, zaradi česar je že takoj na začetku izgubil skoraj vse ženske, ki so hodile k spovedi, saj so šle raje k osladnemu očetu Gusmãu, ki je imel namazan jezik!

In ko so mu pobožnjakarice, ki so mu bile zveste, spregovorile o svojih pomislekih, o videnjih, je bil zgrožen in je godrnjal: Ja, kaj pa govorite, ženska božja. Boga prosite, naj vam da zdravo pamet. Malo več možgančkov v buči ne bi škodilo!

Pretiravanje pri postenju ga je sploh spravljalo ob živce.

– Ja, dajte no, pijte in jejte, je ponavadi kričal, pijte in jejte vendar, ženska!

Bil je miguelist, in zato ga je ob liberalnih strankah, njihovih mnenjih in časopisih grabila nekontrolirana jeza.

– Prekleta! Prekleta! je vreščal, ko je vihtel svoj veliki rdeči dežnik.

V zadnjih letih je postal bolj zapečkarski in je živel v osami – zgolj v družbi stare služkinje in psa Jolija. Njegov edini prijatelj je bil zborovodja Valadares, ki je bil v tistem času zadolžen za vodenje škofije, saj je gospod škof D. Joaquim zadnji dve leti živel na svojem posestvu v Altu Minhu, ker ga je pestil revmatizem. Župnik je zelo spoštoval zborovodjo, zadržanega moža z velikim nosom in slabim vidom, ki je bil občudovalec Ovidija in je med govorjenjem šobil ustnice in pogovore rad začinil s sklicevanjem na mitologijo.

Zborovodja ga je cenil. Klical ga je Menih Herkul.

– Herkul, ker je močan, je pojasnjeval z nasmeškom, Menih pa zaradi požrešnosti.

Na pogrebu je pokropil njegov grob in ker mu je bil vsak dan ponudil tobak iz svoje zlate tobačnice, je, medtem ko je na krsto po ritualu vrgel prvo pest prsti, zašepetal drugim kanonikom: To je zadnji ščep, ki ga bo dobil od mene!

Celoten kapitelj se je zakrohotal ob tej šali gospoda vodje škofije; kanonik Campos jo je povedal naprej še isti zvečer, ko je bil na čaju pri domačem poslancu Novaisu, kjer so jo pozdravili z zadovoljnim smehom. Vsi so hvalili zborovodjeve odlike in spoštljivo pripomnili, *da je Njegova Ekscelenca zelo duhovita!*

Nekaj dni po pogrebu se je na trg pritepel župnikov pes Joli. Služkinjo so zaradi visoke vročine sprejeli v bolnišnico, hišo so zaprli, pes pa je, zapuščen in sestradan tavajoč cvilil od vrat do vrat. Bil je majhen in strašansko zavaljen – bežno je spominjal na župnika. Navajen na družbo talarjev, željan gospodarja, se je, takoj ko je zagledal duhovnika, cvileč pognal za njim. A nihče ni hotel nesrečnega Jolija; odganjali so ga s konicami senčnikov, pes pa je, kot zavrtnjen snubec, cele noči zavijal po ulicah. Nekega jutra so ga našli poginulega zraven ubožnice. Odpeljal ga je gnojni voz in ker nihče več

ni videl psa na trgu, so tudi na župnika Joséja Miguéisa enkrat za vselej pozabili.

Čez dva meseca so prebivalci Leirie izvedeli, da je bil imenovan nov duhovnik. Govorilo se je, da je mlad, da je pravkar zaključil bogoslovje. Ime mu je Amaro Vieira. Njegovo izbiro so povezovali s političnim vplivom in lokalni časopis »Okrajni glas«, ki je bil na strani opozicije, je z grenkobo pisal o *protekciji na dvoru* in o *nazadnjaški duhovščini*, navajal je Golgoto. Nekateri duhovniki so bili zgroženi nad člankom, o njem so užaljeno razpredali pred gospodom zborovodjo.

– No, ja, tu gre gotovo za protekcijo, možakar ima gotovo svoje podpornike, je rekel zborovodja. V zvezi s potrditvijo imenovanja mi je pisal Brito Correia.* V pismu mi piše celo, da je župnik postaven mladec. Videti je torej, je dodal z zadovoljnim nasmeškom, da bomo imeli po Menihu Herkulu očitno Meniha Apolona.

Edini človek v Leirii, ki je poznal novega župnika, je bil kanonik Dias. V prvih letih bogoslovja ga je poučeval etiko. V tistem času, je rekel kanonik, je bil izredno sramežljiv, grintav in mozoljast fante.

– Kar vidim ga pred seboj v oguljenem talarju in z obrazom, kot bi imel gliste! Drugače pa je bil dober fant! Pa brihten tudi.

Kanonik Dias je bil v Leirii zelo znan. V zadnjem času se je precej poredil, velikanski trebuh mu je polnil talar, njegova osivela glava, izraziti podočnjaki in mesnate ustnice pa so spominjali na stare anekdote o pohotnih in požrešnih menihih.

Stric Patrício, Stari, trgovec s trga, ki je bil zelo liberalen in ki je, kadar je šel mimo duhovnikov, renčal kot star pes čuvaj, je včasih, kadar je videl iti čez trg zavaljenega kanonika s polnim vampom,

---

* Brito Correia je bil takrat pravosodni minister.

opirajočega se na dežnik, rekel: Kanalja! Na las je podoben Janezu VI.!*

Kanonik je živel sam s svojo starejšo sestro Dono Josefo Dias, in služkinjo, ki so jo v Leirii tudi vsi poznali, saj jo je bilo pogosto mogoče videti na ulici, ovito v črn šal, kako stežkoma vleče za seboj prešite copate. Govorilo se je, da je kanonik Dias bogat; v okolici Leirie je imel v lasti posesti, ki jih je oddajal, prirejal je večerje s puranom, poznano pa je bilo tudi njegovo vino Duque iz leta 1815. A najbolj je bodlo v oči dejstvo – o tem se je komentiralo in opravljalo – da že od zdavnaj prijateljuje z Dono Augusto Caminha, ki so jo vsi klicali São Joaneira, saj je bila doma iz São Joãa da Foz. São Joaneira je živela v ulici Misericórdia in je sprejemala podnajemnike. Imela je lepo, zdravo in zelo zaželeno hčerko Amélio, staro triindvajset let.

Kanonik Dias je bil zelo zadovoljen z imenovanjem Amara Vi-eire. V Carlosevi lekarni na trgu in v stolnični zakristiji ga je hvalil, kako dober študent bogoslovja je bil, kako preudaren je in poslušen. Opeval je celo njegov glas: Prava pesem ga je poslušati!

– Ravno prav, bo vnesel nekaj čustev v pridige med velikonočnimi prazniki!

Prerokoval mu je svetlo prihodnost, češ, nedvomno bo postal kanonik, morda pa bo celo deležen škofovske slave!

In nekega dne je koadjutorju stolnice, servilnemu in nezgovornemu možaku, končno zadovoljno pokazal pismo, ki ga je prejel iz Lizbone od Amara Vieire.

Bilo je avgustovskega popoldneva in skupaj sta se sprehajala ob Novem mostu. Takrat so ravno gradili novo cesto do Figueire; stari leseni most čez Lis se je bil podrl in zdaj se je reko že prečkalo čez

---

* Kralj João VI. je bil med 1816 in 1822 kralj Združenega kraljestva Portugalske, Brazilije in Algarva.

silno povelečevan Novi most s širokima, močnima in robustnima kamnitima obokoma. Nadaljnja dela so bila prekinjena zaradi nezakonite razlastitve zemljišč; videti je bilo še blatno pot do župnije Marrazes, ki bi jo morala nova cesta izboljšati in vključiti; tla so pokrivala plasti gramoza in težki kamniti valjarji za utrjevanje in ravnanje makadama so bili pogreznjeni v črno in od dežja razmočeno zemljo.

Pokrajina okoli mostu je bila prostrana in spokojna. Na strani, od koder je prihajala reka, so bili nizki, zaobljeni griči, pokriti s temnim zelenjem mladih borovcev, spodaj, v gosti hosti, pa manjše kmetije, ki so z živahnimi, pobeljenimi zidovi, bleščočimi se v soncu, z dimom iz dimnikov, ki se je popoldne modrikast vil v vedno jasno nebo, dajale tem melanholičnim krajem pridih živosti in človekosti. Proti morju, kamor je po ravnici med bregovoma, zasajenima z bledimi vrbami, vijugala reka, se je vse do prvih peščenih plaž raztezala obsežna in rodovitna Leirijska ravnina, obilno namočena in obsijana s soncem. Z mostu se je videlo bolj malo mesta, zgolj del stolnice iz težkega, jezuitskega kamna*, enega od vogalov pokopališkega zidu, poraščenega s koprivami, in zašiljene črne konice cipres, drugo je skrival odljuden hrib, poraščen z nasršenim, upornim rastjem, na katerem so stali ostanki grajskih ruševin, pričevalk preteklosti, ob večerih ovitih v kroženje sov v letu.

Ob vznožju mostu se je klančina spuščala proti drevoredu ob reki. To je bil samotni kraj, poraščen s starimi drevesi. Imenovali so ga Stari drevored. Tam je kanonik s počasnimi koraki in šepetaje razpravljaval s koadjutorjem o pismu Amara Vieire in o »zamisli, ki mu jo je dalo, ki se mu je zdela izjemna, res izjemna«. Amaro ga je prosil, naj mu nujno najde stanovanje, ki bi ga najel in bi bilo poceni, na dobri lokaciji in, če je le mogoče, opremljeno; natančneje rečeno, govoril je

---

* jezuitski ali misijonarski kamen, Pedra cupim ali Pedra do Cupim

o najemu sobe v spodobnem gostišču. »Kot ste lahko ugotovili, spoštovani učitelj,« je pisal Amaro, »bi mi to najbolj ustrezalo; nikakor ne potrebujem razkošja, zadostovali bi mi spalnica in dnevna soba. Le da bi bila hiša spodobna, mirna in v središču, da bi bila stanodajalka prijazna in da mi ne bi računala celega premoženja. Vse to prepuščam vaši presoji in občutku in verjemite mi, da vaše usluge ne bodo padle na neplodna tla. Naj bo le stanodajalka umirjena in uglajena.«

– Tole sem si zamislil, prijatelj Mendes: da bi ga nastanil h ge. Joaneiri! je izredno zadovoljen povzel kanonik. Krasna zamisel, ali ne?

– Izjemna zamisel! je z lizunskim glasom odvrnil koadjutor.

– Spodaj ima spalnico, poleg nje dnevno sobo in še eno spalnico, ki mu lahko služi kot pisarna. Lepo ima opremljeno, dobro posteljnino ...

– Krasno posteljnino, je spoštljivo rekel koadjutor.

Kanonik je nadaljeval: To bi bil dober posel za go. Joaneiro. Zlaha bi računala šest *tostôesev** na dan za sobo, posteljnino, prehrano in pomočnico. Pa še samega župnika bi imela v svoji hiši.

– Jah, zaradi Amélie nisem prepričan, je plaho pripomnil koadjutor. Ljudem gre lahko v nos. Tako mlado dekle. Pravite, da je gospod župnik tudi še mlad. Saj sami najbolj veste, kako si tod ljudje radi brusijo jezike.

Kanonik se je ustavil: Ah, dajte no! Ali ne živi duhovnik Joaquim pod isto streho z materino krščenko? In kanonik Pedroso, ali ta ne

---

* REIS je stara portugalska in brazilska denarna enota, v različnih obdobjih je imela različno vrednost, obstajala je v zlati, srebrni, bakreni različici. Glede na dogajalni čas v pripovedi, bi bile vrednosti take: TOSTÃO (mn. tostões) = 100 reisev, CENTAVO; 10 centavov = 1 tostão, VINTÉM; 1 vintém = 20 reisev, PINTO; 1 pinto = ca. 480 reisev

živi s svakinjo in njeno sestro, devetnajstletnim dekletom? Lepo vas prosim!

– Hotel sem reči ..., je začel koadjutor.

– Ne, nič takega se mi ne zdi. Ga. Joaneira oddaja sobe v najem, kot bi imela gostišče. Ali ni bil tam nekaj mesecev nastanjen generalni sekretar?

– Ampak nekdo iz duhovščine ..., je namignil koadjutor.

– Ja, kakšna zagotovila bi še potrebovali, g. Mendes, le povejte! je vzkliknil kanonik. Potem je obstal in mu zaupno šepnil: Pa še meni bi to ustrezalo, Mendes! Meni bi to ustrezalo, prijatelj moj!

Za trenutek je nastala tišina. Koadjutor je rekel s pritajenim glasom: Da, veliko dobrega naredite ge. Joaneiri!

– Naredim, kar morem, dragi moj prijatelj, naredim, kar morem, je rekel kanonik. In z blagim, toplo očetovskim glasom je dodal: Saj si zasluži, res si zasluži. Dobra je kot kruh, prijatelj moj! Ustavil se je in izbuljil oči: Glejte, če zjutraj ne pridem k njej točno ob devetih, je čisto iz sebe! Oh, ljuba duša, ji pravim, brez razloga se vznemirjate. A takšna je! Ko sem imel lansko leto kolike, je shujšala, g. Mendes! In kako je pozorna! Veste, zdaj, ko so bile koline, je bilo najboljšo meso za »svetega očeta«, tako me namreč kliče.

Oči so se mu lesketale v vzhičenem zadovoljstvu.

– Ah, Mendes! je dodal, kakšna čudovita ženska!

– Pa tudi zelo lepa, je rekel koadjutor spoštljivo.

– Oh, pa kako! je vzkliknil kanonik, medtem ko se je spet ustavil. Pa kako! In kako dobro ohranjena! Saj ni več rosno mlada. A nima niti enega sivega lasu, niti enega samega samcatega! Pa kakšna polt! In bolj potihoma, z lakomnim nasmeškom: Pa tole tukaj! Oh, Mendes, pa tole tukaj! je kazal na del vratu pod brado in si ga počasi pogladil s svojo zavaljeno roko. Ena sama popolnost! Pa še ženska z izjemnim čutom za čistočo, in to kakšno čistočo! In kako neverjetno je pozorna! Ne mine dan, da mi ne bi poslala darila. Kozarca

marmelade, krožnika mlečnega riža ali slastne krvavice iz Arouce. Včeraj mi je poslala jabolčno pito. Morali bi jo videti! Jabolka so bila kremasta. Še moja sestra Josefa je rekla: Tako dobra so, kot bi jih skuhala v blagoslovljeni vodi! In potem si je položil roko na srce: To so stvari, ki se človeka globoko dotaknejo, Mendes! Vem, da vam tega ne bi smel govoriti, a tako pač je.

Koadjutor ga je molče zavidljivo poslušal.

– Saj vem, je rekel kanonik in se spet ustavil in tehtal vsako besedo, preden jo je izrekel, saj vem, kakšne govorice krožijo. A vse je eno samo navadno klevetanje. Vse, kar lahko rečem, je, da sem zelo navezan na to družino. Že v časih, ko je bil njen mož še živ, sem bil. Saj to veste, Mendes.

Koadjutor je prikimal.

– Ga. Joaneira je častna ženska. Glejte, ona je častna ženska, Mendes! je vzklikal kanonik in vzneseno udarjal po tleh s konico dežnika.

– Jeziki so zlobni, gospod kanonik, je navrgel koadjutor s cmeravim glasom. Po trenutku tišine pa je potihoma dodal: Ampak to vas pa mora kar drago stati!

– Prav imate, prijatelj moj! Predstavljajte si, odkar je odšel generalni sekretar, ima uboga ženska prazno hišo in sem ji moral priskočiti na pomoč, da ima kaj za v lonec, Mendes!

– Saj ima manjšo kmetijo, je pripomnil koadjutor.

– Samo zaplato zemlje, dragi moj prijatelj, samo zaplato zemlje. Pa davke je treba plačevati in dnino delavcem. Zato vam pravim, da je novi župnik prava zlata jama. S šestimi *tostões*, ki jih bo plačeval, s tistim, kar bom sam primaknil, z nekaj malega, kar bo dobila od prodaje zelenjave s kmetije, se bo pa že znašla. In to bo zame pravo olajšanje, Mendes.

– Pravo olajšanje, gospod kanonik! je ponovil koadjutor.

Obmolknila sta. Dan se je nagibal v jasen večer; nebo brez oblačka je bilo blede modro in v zraku ni bilo niti sapice. V tistem letnem času je bila reka zelo nizka, suhe zaplate mivke so se tu in tam zasvetlikale in nizka voda se je blago šumljaje vila, vsa nagubana od premagovanja prodja.

Na nasprotnem bregu, onkraj drevoreda, sta po blatni poti vzdolž robidnic prišli kravi, ki ju je pasla deklica; počasi sta zakoračili v reko in stegovaje vratova, oguljena od jarma, pili narahlo, neslišno; sem in tja sta dvignili dobrodušni glavi in se razgledovali naokrog z umirjenostjo potešenih bitij, in s koticov gobcev so jima viseli s slino pomešani curki vode, ki so se lesketali v svetlobi. Ko je sonce zahajalo, je voda izgubljala jasnost, podobno ogledalu, in sence, ki so jih metali oboki mostu, so postajale vse daljše. Nad griče se je dvigal megličast mrak, in živordeči in oranžni oblaki, znanilci vročine, so nad morjem krasili obzorje.

– Lep večer! je rekel koadjutor.

Kanonik je zazehal in ko je nad svojimi zehajočimi usti naredil znamenje križa, rekel: Bolje, da se odpraviva, da bova nazaj za avemarijo, ali ne?

Ko sta se čez nekaj časa vzpenjala po stopnicah proti stolnici, se je kanonik ustavil in se obrnil proti koadjutorju: Torej je odločeno, prijatelj Mendes, Amara bom nastanil v hiši ge. Joaneire. Tako bomo vsi profitirali.

– Pa kako profitirali! je spoštljivo rekel koadjutor. Kako profitirali! In medtem ko sta se pokrižala, sta vstopila v cerkev.

II.

Čez teden dni se je razvedelo, da novi župnik prihaja s kočijo iz Chãa de Maçãs, ki popoldne pripelje pošto; in od šestih naprej sta se kanonik Dias in koadjutor sprehajala gor in dol po Largu de Chafariz in čakala na Amara.

Bilo je ob koncu avgusta. V dolgem makadamskem drevoredu, ki je vodil ob reki med vrstama starih topolov, je bilo videti svetle obleke sprehajalk. Na drugi strani oboka so se vrstile revne bajte, kjer so starke na pragovih predle, umazani otroci so se na tleh igrali in pri tem kazali napihnjene gole trebuhe, kokoši pa so naokrog požrešno kljuvale pozabljene odpadke. Od vodnjaka je prihajal hrup vlečenja vrčev za vodo po kamnu, pričkanja deklet in vojakov v zamazanih suknjah in ogromnih izmaličenih škornjih, ki so jih osvajali, mahaje z biči iz trsa; dekleta, vsaka s svojim trebušastim glinenim vrčem na glavi, so, zibaje se v bokih, hodila v parih; in dva lenobna častnika z razpetima uniformama sta se pogovarjala in čakala, kdo se bo prikazal. Kočija je zamujala. Ko se je spustil mrak, se je v niši svetnika nad obokom prižgala lučka, nasproti pa so se drugo za drugim začela medlo osvetljevati okna bolnišnice.

Znočilo se je že, ko je kočija, ki sta jo v lahnem kasu vlekla mršava konja, s prižganimi lanternami zapeljala na most in se ustavila ob vodnjaku pod Cruzevo krčmo; uslužbenec iz Patrícieve trgovine se je pognal čez trg s svežnjem časopisov. Baptista, lastnik krčme, je s črno pipo v ustih in preklinjaje sam pri sebi izpregal konje. Moški z visokim klobukom in v dolgem duhovniškem plašču, ki je sedel na oblazinjenem sedežu ob kočijažu, je previdno sestopil, oprijemaje se železnih ročajev na sedežih, udaril z nogami ob tla, da bi jih prekravil, in se razgledal naokrog.

– Amaro! je zaklical kanonik, ki je medtem pristopil. Kako si, lump?

– Učitelj! je veselo vzkliknil prišlec. Potem sta se objela, medtem ko je koadjutor z baretko v roki stal zraven priklonjen.

Kmalu zatem so ljudje, ki so bili po trgovinah, videli, kako med korpulentnim in počasnim kanonikom Diasom in suhljatim koadjutorjem hodi čez trg rahlo sključen mož, oblečen v duhovniški plašč. Vsi so vedeli, da je to novi župnik; takoj so v lekarni začeli govoriti, da je postaven mož. Pred njimi je João Bicha nosil velik kovček in platneno torbo in ker je bil že pijan, je ves čas sam pri sebi mrmral »Slavo«.

Ura je bila skoraj devet, popolnoma se je že znočilo. Hiše okoli trga so že potonile v spanec; trgovine pod arkadami so se blede blesketale v soju oljenk, v njih je bilo zamegljeno videti počasne postave, ki so ob pultu razpravljale in se pomenkovale. Zavite, temačne ulice, ki so vodile proti trgu, osvetljene zgolj z brlečo ulično svetilko, so bile videti neposeljene. In v tišini je stolnični zvon počasi bil avemarijo.

Kanonik Dias je župniku potrpežljivo razlagal, kaj mu je priskrbel. Ni iskal stanovanja zanj, saj bi bilo treba kupiti pohištvo, poiskati služkinjo in še kup drugih stroškov! Bolje se mu je zdelo, da mu rezervira sobo v spodobnem, domačem gostišču – in tista (kot lahko potrdi prijatelj koadjutor) pri São Joaneiri je brez primere. Zračna in čista, brez neprijetnih vonjav iz kuhinje; tam sta bila nastanjena generalni sekretar in šolski inšpektor; in São Joaneira (prijatelj Mendes jo dobro pozna) je bogaboječa ženska in zanesljiva najemodajalka, zelo varčna in ustrezljiva.

– Tam se boste počutili kot doma! Postregli vam bodo juho, glavno jed, kavo ...

– Kakšna pa je cena, učitelj? je vprašal župnik.

– Šest *tostõesev*. Ah, skoraj zastonj. Imeli boste spalnico, dnevno sobo ...

– Lepo dnevno sobo, je spoštljivo pripomnil koadjutor.

– Je daleč od stolnice? je vprašal Amaro.

– Par korakov. Lahko greste brat mašo v copatah. Tam živi tudi mladenka, je kanonik Dias nadaljeval s premišljenim glasom. Hčerka S. Joaneire. Dekle triindvajsetih let. Lepa. Včasih jo kaj piči, a je dobrega srca. To je vaša ulica.

To je bila ozka ulica z nizkimi in revnimi hišami, stisnjena med visoke zidove stare sirotišnice, ki jo je na koncu osvetljevala brleča ulična svetilka.

– Tu je vaša palača! je rekel kanonik, ko je s tolkalom potrkal na ozka vrata.

V prvem nadstropju sta na ulico štrlela dva starinska kovana balkona, okrašena z rožmarinovimi grmi v lesenih zabojih, zgornja okna so bila majcena in s parapetom, pročelje pa je zaradi nepravilnosti spominjalo na zmečkano pločevino.

S. Joaneira je čakala na vrhu stopnic, rahitična, pegasta služkinja je svetila s petrolejko. S. Joaneirina postava se je v svetlobi jasno izrisovala na pobeljeni steni. Bila je obilna, visoka, zelo blede polti, dajala je vtis ravnodušnosti. Okoli temnih oči so se ji že nabirale gube, lase, ki so se ji pri robu lasišča in okoli preče že redčili, je imela zmršene in pobarvane na rdeče; opaziti pa je bilo mogoče tudi njene debelušne roke, obilne prsi in čista oblačila.

– Pripeljal sem vam novega gosta, je rekel kanonik, medtem ko se je vzpenjal.

– V veliko čast mi je, gospod župnik! V veliko čast! Gotovo ste izčrpani! Nedvomno! Kar semkaj, prosim. Pazite na stopnicah.

Odpeljala ga je v manjšo sobo, prepleskano rumeno, z veliko pleteno zofo, prislunjeno ob steno, nasproti katere je stala zeleno oblazinjena mizica. To je vaša dnevna soba, gospod župnik, je rekla

S. Joaneira. V njej lahko sprejemate goste in si odpočijete. Tu, je dodala, medtem ko je odpirala druga vrata, pa je vaša spalnica. Imate predalnik, garderobno omaro ... Odprla je predale, pohvalila posteljo, njeno prožnost, medtem ko je zabobnala s prsti po vzmetnici. Pa zvonec, da lahko pokličete, kadar želite. Tu so še ključi predalnika. Če želite višjo blazino. Zaenkrat imate samo eno odejo, če pa želite ...

– Vse je v redu, gospa, vse je v najlepšem redu, je z nizkim, mehkim glasom rekel župnik.

– Samo recite! Če imam, bom z največjim veseljem dala ...

– Ljuba duša! ju je razigrano prekinil kanonik, zdaj bi se mu prilegla večerja!

– Večerjica je že nared. Od šestih naprej je juha na štedilniku ... Dajmo, Ruça, premakni se, kaj še čakaš!

Kanonik se je zavalil na zofo in vzел ščepec njuhanca: S tem se boš moral zadovoljiti, pobič. To je najboljše, kar je bilo mogoče priskrbeti.

– Meni ni nikjer hudega, učitelj, je rekel župnik, ko si je obuval pletene copate. Samo spomnite se semenišča! Pa v Feirãu, deževalo mi je v posteljo.

Od trga je bilo slišati zvok rogov.

– Kaj pa je to? je vprašal Amaro in stopil do okna.

– Ob pol desetih bije policijsko uro.*

Amaro je odprl okno. Svetilka na koncu ulice je komaj brlela. Bilo je temno kot v rogu. Mesto je bilo pogreznjeno v votlo tišino, kot ujeto pod kupolo.

Po rogovih se je zaslíhalo počasno bobnanje, ki se je umikalo proti vojašnici; vojak, ki se je zamudil v eni od uličic pod gradom, je pod

---

* To zvonjenje je opozarjalo vojake, da se morajo vrniti v vojašnico.

oknom švignil mimo; z zidov ubožnice se je razlegalo neprekinjeno hukanje sov.

– Kako turobno, je rekel Amaro.

S. Joaneira pa je od zgoraj zaklicala: Kar gor, gospod kanonik! Juha je že na mizi!

– Pojdite, no, Amaro! Saj morate biti sestradani, je rekel kanonik in se s težavo postavil na noge.

Za hip je župnika podržal za rokav suknjiča: Boste videli, kaj je dobra domača kurja juhica! Da si oblizneš vseh deset prstov!

Sredi obednice, obložene s temnimi tapetami, so si oči odpočile na mizi s svetlim, snežno belim prtom, servisom in kozarci, ki so sijali v močnem soju svetilke z zelenim senčnikom. Iz jušnika so vele slastne vonjave, na servirnem krožniku pa je bila tolsta kokoš, pogreznjena v kremast beli riž, obdana s kosi svinjske klobase, videti kot jed za kralje. Malo umaknjena s svetlobe je stala kredenca s steklenimi vrati, za katerimi so se razločile svetle barve porcelanaste posode; v kotu ob oknu je stal klavir, pokrit s pregrinjalom iz obledelega satena. V kuhinji se je cvrlo; in ko je župnik zraven zavohal še svež vonj po opranem perilu, si je zadovoljno pomel roke.

– Semkaj, gospod župnik, kar semkaj, je rekla S. Joaneira. Da vam ne bo tam pihalo. Odšla je zapret polkna in postavila predenj skledo z mivko za ugašanje cigaret. Gospod kanonik, boste kozarček želeja, ali ne?

– Pa dajte, za družbo, je veselo rekel kanonik, ko je sedel in razgrnil svoj prtiček.

Medtem ko se je S. Joaneira sukala po sobi, je občudovala novega župnika, ki je, sklonjen nad krožnik, v tišini, popihaje vsako žlico, jedel juho. Bil je prijeten na oko; imel je kot oglje črne in valovite lase. Njegov obraz je bil ovalen, polt pa olivna in gladka, oči temne in velike, z dolgimi trepalnicami.

Kanoniku, ki ga ni videl od semenišča naprej, se je zdel močnejši, bolj možat.

– Kakšen suhljat fantič ste bili nekoč ...

– Gorski zrak mi je koristil, je rekel župnik. Pripovedoval jim je o svojih težkih časih v Feirãu, v Alti Beiri, o hudih zimah, ki jih je preživel tam sam s pastirji. Kanonik mu je natakal vino zviška, da se je penilo.

– Zdaj pa popijte, fant! Kar popijte! Takšne kapljice niste bili deležni v semenišču.

Govorila sta o semenišču.

– Bog ve, kaj se je zgodilo z našim ekonomom Rabichem? je rekel kanonik.

– In s Carochem, ki je kradel krompir?

Smejala sta se in se med pitjem z zabavnimi zgodbicami spominjala starih časov, rektorjevega katarja, učitelja liturgičnega petja, ki mu je nekega dne po nesreči iz žepa padla knjižica Bocageve erotične poezije.

– Joj, kako hitro teče čas! sta govorila.

S. Joaneira je položila na mizo globoko posodo pečenih jabolk.

– Vauu! Tem se pa ne bom mogel upreti! je vzkliknil kanonik. Čudovita pečena jabolka! Takšne priložnosti pa nikoli ne zamudim! Izjemna gospodinja, prijatelj moj, ta naša S. Joaneira, res izjemna gospodinja. Krasna gospodinja!

Ona pa se je smejala; pri tem je bilo videti njena velika in plombirana sprednja zoba. Odšla je po steklenico portovca, potem je s pretirano vdanostjo položila krhko pečeno jabolko, posuto s sladkorjem, kanoniku na krožnik in ga s tolsto, mehko roko potrepljala po hrbtu: On je pravi svetnik, gospod župnik, pravi svetnik! Ah! Veliko mu dolgujem!

– Ah, dajte no, nehajte, je govoril kanonik. Po obrazu se mu je razlezlo vzneseno zadovoljstvo. Dobra kapljica! je dodal, ko je srkal svoj portovec. Dobra kapljica!

– To je še tista steklenica od Améliinega rojstnega dne, gospod kanonik.

– Kje pa je to dekle?

– Z Dono Mario je šla v Morenal. Potem pa sta bili namenjeni zvečer še h Gansosovima.

– Ta gospa je tudi posestnica, je pojasnil kanonik, mislil je na Morenal. Pravo malo posestvo! Pri tem se je prešerno smejal, njegove žareče oči pa so nežno božale S. Joaneirino obilno telo.

– Ah, gospod župnik, ne poslušajte ga, samo zaplata zemlje je ... je rekla.

Ko pa je zagledala služkinjo, kako sloni na steni in jo kar stresa od kašlja, je rekla: Joj, ženska, pojdi kašljat tja noter! Kaj takega! Dekle je odšlo, pritiskaje si predpasnik na usta.

– Videti je bolna, revica! je pripomnil župnik.

– Ja, dekle je res zelo bolešno! Uboga para je njena krščenska, sirota, morda celo jetičnica. Vzela jo je iz usmiljenja. Pa tudi zato, ker je služkinja, ki jo je imela prej, odšla v bolnišnico, razuzdanka. Zapletla se je namreč z nekim vojakom!

Oče Amaro je počasi povetil pogled in medtem ko je grizljal drobtine, vprašal, ali je bilo tisto poletje veliko bolnih.

– Nekaj jih je trpelo za kolikami zaradi nezrelega sadja, je prhnil kanonik. Preobjejo se lubenic, potem pa jih vsa tista voda napihne. Pa tudi nekaj za vročino, seveda.

Potem so govorili o napadih vročice na podeželju in o zraku v Leirii.

– Zdaj sem precej močnejši, je rekel oče Amaro. Zahvaljen bodi naš Gospod Jezus Kristus, zdaj mi zdravje služi.

– Ah, naj vas Bog ohrani pri zdravju, sploh ne veste, koliko je to vredno! je vzkliknila S. Joaneira. Nemudoma je povedala zgodbo o tem, kakšna nesreča je doletela njeno družino: njena sestra, ki ni pri pravi, je že več kot deset let paralizirana. Stara skoraj šestdeset let. Pozimi je dobila bronhitis in od takrat, reva, kar hira in hira. Malo prej, proti večeru, je imela napad kašlja! Mislila sem, da je po njej. Zdaj se je umirila.

Sede, z mačkom v naročju in medtem ko je s prstoma neutrudno oblikovala kroglice iz kruha, ni nehala pripovedovati o tej nesreči, potem pa še o svoji Amélii, o Gansosovih, o nekdanjem zborovodji, o splošni draginji. Sitemu kanoniku pa so se oči kar same zapirale; bilo je, kot da vse v sobi počasi tone v spanec, celo svetilka je počasi ugašala.

– Dragi moji, je naposled rekel kanonik, ko se je končno zganil, čas je za odhod.

Oče Amaro je vstal in s pogledom, uperjenim v tla, zmolil.

– Želite nočno lučko, gospod župnik? je previdno vprašala S. Joaneira.

– Ne, hvala, gospa. Nikoli je ne uporabljam. Lahko noč.

In se je počasi spustil po stopnicah in si medtem čistil zobe z zobotrebcom.

S. Joaneira mu je z vrha stopnic svetila s petrolejko. Na prvih stopnicah pa se je župnik vendarle ustavil, se obrnil in prijazno rekel: Saj res, jutri je petek, post ...

– Ne, ne, je odvrnil kanonik, ki si je med zehanjem ogrinjal svoj svetleči plašč. Jutri boste večerjali z menoj. Prišel bom sem po vas, skupaj bova odšla do zborovodje, potem do stolnice in malo naokrog. In, veste kaj, imam kalamare. Kar je pravi čudež, saj se tukaj ne dobi rib.

S. Joaneira je župnika takoj pomirila: Ah, ne skrbite, gospod župnik! Vedno se strogo držim posta.

– Omenil sem, je pojasnil župnik, ker se ga dandanes na žalost nihče več ne drži.

– Popolnoma prav imate, ga je prekinila. Ampak meni, veste, je odrešenje moje duše na prvem mestu.

Tedaj pa se je spodaj rezko oglasil zvonec.

– Najbrž je moja hčerka, je rekla S. Joaneira. Odpri, Ruça!

Vrata so loputnila, slišati je bilo glasove, smeh.

– Si ti, Amélia?

Neki glas je rekel »no, pa adijo«. In skoraj v teku je prihajalo gor po stopnicah lepo, zdravo dekle visoke in lepo grajene postave z belo ruto na glavi in šopkom rožmarina v rokah in s spredaj rahlo privzdignjenimi krili.

– Pridi gor, ljubica. Novi gospod župnik je tukaj. Danes zvečer je prišel, pridi gor!

Amélia se je rahlo v zadregi ustavila in gledala gor po stopnicah, kjer je stal župnik, naslonjen na ograjo. Bila je zadihana od teka in zaripla, živahne črne oči so se ji svetile, iz nje sta vela svežina in vonj po sprehodih čez travnike.

Župnik je nadaljeval dol po stopnicah in se stisnil ob ograjo, da jo je spustil mimo, s povešeno glavo je zamrmral »lahko noč«. Kanonik, ki je stežka krevsal za njim, se je sredi stopnic ustavil pred Amélio in rekel: Ob kateri uri pa se hodi domov, lisička?

Zasmejala se je in sklonila glavo.

– Zdaj pa se pojdi priporočit Bogu! ji je rekel in jo z debelo kosmato roko lahko krcnil po obrazu.

Stekla je gor, medtem ko je kanonik stopil še po dežnik v dnevno sobo in potem odhajajoč govoril služkinji, ki mu je s petrolejko osvetljevala stopnišče: V redu je, saj vidim, da se ne boš nahladila, dekle. Vidiva se ob osmih, Amaro! Bodite pripravljene! Kar pojdi, dekle, nasvidenje. Moli k usmiljeni Materi Božji, da te ozdravi tega bronhitisa.

Župnik je zaprl vrata svoje sobe. Snežno bela posteljnina na odgrnjeni postelji je dišala po sveže opranem perilu. Nad vzglavjem je visela stara rezbarija Kristusa na križu. Amaro je odprl brevir, pokleknil ob postelji in se pokrižal; a bil je utrujen in zelo se mu je zehalo, tedaj pa je nad seboj skozi molitve, ki jih je žebraje bral, zaslišal peket Améliinih čevljev in šelest poškrabljenih spodnjih kril, ki jih je stresala, medtem ko se je slačila.

III.

Amaro Vieira se je rodil v Lizboni v hiši markize de Alegros. Njegov oče je bil markizov služabnik, mati pa osebna služabnica, skoraj prijateljica gospe markize. Amaro še vedno hrani knjigo *Otrok džungle* s surovimi barvnimi ilustracijami, v kateri je na prvi prazni strani pisalo: *Moji zelo spoštovani služkinji Joani Vieira, ki mi je bila vedno zvesta prijateljica – Markiza de Alegros*. Imel je tudi dagerotipijo svoje matere, krepke ženske z gostimi obrvmi in mesnatimi, čutnimi ustnicami žareče barve. Amarov oče je umrl od kapi, mati, ki je vedno pokala od zdravja, pa je čez leto dni podlegla tuberkulozi grla. Takrat je bil Amaro star šest let. Imel je starejšo sestro, ki je od malega živela pri babici v Coimbri, in strica, premožnega štacunarja v četrti Estrela. A gospa markiza je Amara vzljubila, ga obdržala v hiši in ga nekako potihoma posvojila. Zelo prizadevno se je začela posvečati njegovi izobrazbi.

Markiza de Alegros je postala vdova pri triinštiridesetih letih in je večino leta preživela mirno na svojem posestvu v Carcavelosu. Bila je precej pasivne, ravnodušno dobrohotne narave; imela je svojo kapelo in bila pobožno vdana duhovnikom v São Luís, vedno je skrbela za interese Cerkve. Njeni hčerki, ki sta bili vzgojeni v bogaboječnosti in po modnih smernicah, sta bili pobožnjakarici in vedno strašno šik, z enako gorečnostjo sta govorili o krščanski ponižnosti in o zadnjem kriku mode iz Bruslja. Takratni novinar je o njiju napisal: »Vsak dan si belita glavo, s kakšno toaleta bosta šli v nebesa.«

V samoti Carcavelosa, na posestvu z aristokratskimi alejami, kjer so vreščali pavi, sta se dekleti dolgočasili. Zato sta se z vso vnemo vrgli v opravila, povezana z vero in usmiljenjem: šivali sta oblačila za župnijske reveže, vezli oltarne prte za cerkev. Od maja do okto-

bra sta bili popolnoma predani delu za odrešitev svoje duše; brali sta lahkotnejše nabožne knjige, ker nista imeli pri roki gledališča S. Carlos, niti obiskov, niti modnih trgovin, sta sprejemali obiske duhovnikov in čenčali o krepostih svetnikov. Bog je bil njuno poletno razkošje.

Markiza se je takoj odločila, da bo Amara vpeljala v duhovniško življenje. Njegova suhljata postava in bledica sta kar klicali po življenju v odmaknjenosti: bil je vaje kapele in tamkajšnjih opravil, najraje pa je bil med ženskami, stisnil se je v toplo zavetje njihovih kril in jih poslušal, kako so se pogovarjale o svetnicah. Gospa markiza ga ni hotela poslati v šolo, saj se je bala, da bi s tem zanj nastopili neusmiljeni časi in da bi zašel v slabo družbo. Domači kaplan ga je učil latinščine in najstarejša hčerka, Dona Luísa, ki je imela orlovski nos in je brala Chateaubrianda, ga je poučevala francoščino in zemljepis.

Amaro je bil, kot je pravila služinčad, mehkužnež. Nikoli se ni igral, nikoli ni zunaj skakal naokrog. Če je ob popoldnevih spremljal gospo markizo na sprehodih po drevoredih posestva in je ona prišla pod roko duhovnika Liseta ali uglednega upravnika Freitas, je hodil ob njej, brez besed in potegnjen vase, in z vlažnimi rokami mečkal podlogo žepov, nekako preplašen od gostih drevesnih krošenj in visoke trave.

Postajal je vedno bolj strahopeten. Spal je lahko le pri nočni lučki, zraven stare pestunje. Služkinje so ga požensščevale, zdel se jim je ljubeč, crkljale so ga, ga zasuvale s poljubi, ga žgečkale, on pa se je valjal po njihovih krilih, se dotikal njihovih teles in vzklikal od zadovoljstva. Včasih, ko je šla gospa markiza ven, so ga oblekle v ženske obleke in se prešerno smejale; on se jim je prepustil, na pol oblečen, s svojo medlo naravo in vdanim pogledom, ves zaripel v obraz. Služkinje so ga izkoriščale tudi pri svojih medsebojnih spletkah: Amaro je bil tisti, ki »je zatožil«. Postal je spletkarski in lažniv.

Pri enajstih je pomagal pri maši, ob sobotah je čistil kapelo. To je bil njegov najljubši dan; zaprl se je vanjo, razpostavil vse svetnike na mizo, tako da je nanje sijalo sonce, potem pa jih je z nežno pobožnostjo in požrešno naslado poljubljal; in vse dopoldne je med popevanjem *Najsvetejšega* zelo zavzeto čistil molje z Marijinih oblačil ter z mavcem in kreda loščil svetniške sije mučenikov.

Medtem pa je rasel; na zunaj je ostal nespremenjen, še vedno je bil droben in bled, nikoli se ni od srca glasno nasmejal, vedno je hodil z rokami v žepih. Ves čas je preživel v sobah služkinj in brskal po njihovih predalih, otipaval njihova umazana krila, duhal blazinice, s katerimi so si podlagale obleke. Bil je izredno len, zjutraj ga je bilo težko vreči iz boleznega, letargičnega spanca, v katerega je bil pogreznjen, zahomotan v odeje in objemajoč blazino. Bil je že malce zgrbljen in služabniki so ga klicali fajmošterček.

Na pustno nedeljo je gospa markiza po jutranji maši, ko je prišla na teraso, obležala mrtva od kapi. V svoji oporoki je Amaru, sinu svoje služkinje Joane, zapustila zadostno vsoto, da bo s petnajstimi odšel v semenišče in bo posvečen. Oče Liset pa je bil zadolžen za izpeljavo te dušebrižne naloge. Takrat je bilo Amaru trinajst let.

Hčerki gospe markize sta nemudoma odšli živeti v Lizbono, v hišo očetove sestre D. Bárbare de Noronha. Amara so poslali k stricu v Estrelo. Špecerist je bil obilen mož, poročen s hčerko revnega javnega uslužbenca, ki je sprejela njegovo snubitev samo zato, da je lahko zbežala iz očetove hiše, kjer niso imeli niti za hrano, kjer je morala postiljati in ni nikoli smela v gledališče. A moža je sovražila, njegove kocinaste roke, trgovino, sosesko, svoj priimek po poroki, ga. Gonçalves. Mož pa jo je oboževal kot sladkost svojega življenja, svoje razkošje, zasipal jo je z nakitom in jo klical moja vojvodinja.

Amaro pri nji ni našel takšnega ženskega, ljubeznivega vzdušja, v kakršno je bil pogreznjen v Carcavelosu. Teta se skorajda ni zme-

nila zanj; odeta v svilena oblačila, napudrana in nakodrana je dneve preživljala tako, da je brala romane in kritike o gledaliških igrah ter čakala na trenutek, ko bo šel pod njenim oknom mimo Cardoso, glavni igralec iz gledališča Trindade, popravlja si manšete. Špece-rist je Amara videl kot priložnost, kot dodaten par rok, in mu naložil delo v trgovini. Silil ga je, da je vstajal že ob petih zjutraj, tako da je fant drgetal v svoji modri platneni suknji, medtem ko je na hitrico pomakal kruh v skodelo bele kave na vogalu kuhinjske mize. Oba sta ga sovražila; teta ga je klicala pocar, stric pa osel. Očitata sta mu celo majcen kos govedine, ki ga je pojedel za večerjo. Amaro je shujšal in prejel vse noči.

Zavedal se je, da mora s petnajstimi v semenišče. Stric ga je na to spomnil vsak dan: Ne misli, da boš tukaj ostal za vedno in se pasel v brezdelju, osel! Pri petnajstih boš pobral šila in kopita in šel v semenišče! Ni moja dolžnost, da te preživljam. Ni po mojih načelih, da redim osla v hlevu!

In fant je hlepel po semenišču, ki ga je videl kot osvoboditev.

Nikoli ga ni nihče vprašal, kaj si želi ali kaj ga zanima. Po sili so mu nadeli štolo okoli vratu; njegova pasivna, lahko vodljiva narava je to sprejemala, kot bi sprejela tudi uniformo. Poleg tega pa se mu ni zdelo napak, da bi bil »oče«. Odkar je odšel iz Carcavelosa, od stalnih molitev, se je še vedno bal pekla, ni pa ohranil svoje gorečnosti do svetnikov, vendar se je spominjal duhovnikov, ki so prihajali na obisk v markizino hišo, bledih obrazov in prefinjene narave, ki so jedli s plemkinjami in jemali tobak iz zlatih tobačnic; in prijetna mu je bila misel na poklic, v katerem pojejo lepe maše, jejo prefinjene sladke, šepetajo z ženskami – živijo med njimi, opravljajo, čutijo njihovo predirno toploto – in od njih dobivajo darove na srebrnih pladnjih. Spominjal se je očeta Liseta, ki je na mezincu nosil prstan z rubinom; pa monsijnorja Savedre z lepimi, zlatimi očali, kako je po požirkih pil svoj kozarček madejre. Markizini hčerki sta

jima vezli copate. Nekega dne je v dnevni sobi opazoval škofa, ki je bil prej duhovnik v Bahii, veselega možaka, ki je veliko prepotoval, bil je tudi v Rimu, kako je, z maziljenimi in odišavljenimi rokami oprt ob zlat ročaj svoje sprehajalne palice, obkrožen s prevzetimi ženskami, ki so se vse blaženo smehljale, z lepim glasom pel:

*Mulatka iz Bahie,
iz kraja Capujá ...*

Leto preden je vstopil v semenišče, ga je stric poslal k učitelju, da bi se izuril v latinščini, prav tako pa mu ni bilo več treba delati v trgovini. Prvič v svojem življenju je bil svoboden. Sam je hodil v šolo, sprehajal se je po ulicah. Videl je mesto, gledal urjenje pehote, kukal pri vratih v notranjost kavarn, prebiral gledališke lepake. Zlasti pa so njegovo pozornost privlačile ženske – vse, kar jih je videl, so ga napolnjevale z otožnostjo. Najhuje mu je bilo zvečer, ko se je vračal iz šole, ali pa ob nedeljah, potem ko se je vračal s sprehoda po parku Estrela s stričevim pomočnikom. Njegova soba je bila zgoraj, v mansardi, ki je imela okence s pogledom na strehe. Naslonil se je nanj in opazoval, kako se spodaj v mestu počasi prižigajo luči: zdelo se mu je, da od tam prihaja neopredeljiv hrup, to je bilo življenje, ki ga ni poznal in ki se mu je zdelo čudovito, s kavarnami, ki se kopajo v svetlobi, in ženskami, ki se, odete v šuštečo svilo, sprehajajo po peristilih gledališč, izgubljal se je v nejasnih sanjarijah in nenadoma so se pred njim na črnem ozadju noči pojavile ženske postave, vendar po delih, noga v gležnjarju iz serža s snežno belo nogavico ali pa zaobljena roka z rokavom, zavihanim do ramena. Spodaj, v kuhinji, pa je služkinja, debelušno in pegasto dekle, pela med pomivanjem posode; prijelo ga je, da bi odšel dol in šel mimo nje, tako da bi se podrgnil obnjo ali pa bi stal v kotu in jo gledal, kako spira krožnike, na misel so mu prišle druge ženske,

ki jih je videl v ozkih ulicah – s poškrobljenimi, šumečimi krili, brez pokrival in s ponošenimi gležnarji – in preplavila ga je melanholija, želja, da bi nekoga objel, da se ne bi več počutil tako sam. Imel se je za nesrečneža, razmišljal je o samomoru. Potem pa se je od spodaj zaslišal stričev glas: Se ne učiš, pridanič?

In že je, kinkaje od zaspanosti, sedel sklonjen nad Titom Livijem in medtem ko je gulil slovar, drgnil kolena drugo ob drugo in se počutil popolnoma zapuščenega.

V tistem času je začel v sebi čutiti nekakšen odpor do duhovniškega življenja – ker se ne bi mogel poročiti. Prijatelji, ki jih je dobil v šoli, so v njegovi požensčeni naravi vzbudili radovednost in ga izpridili. Na skrivaj je kadil, shujšal je in postal še bolj bled.

Odšel je v semenišče. V prvih dneh so ga dolgi, precej vlažni kamniti hodniki, brleče svetilke, ozke sobe z rešetkami, črni talarji, predpisana tišina, zvok zvonca pahnili v turobno, strašno žalost. A je kmalu našel prijatelje; njegov lepi obraz je bil ljudem po godu. Začeli so ga tikati, sprejeli so ga medse, med odmori in na nedeljskih sprehodih, na katerih so pripovedovali anekdote o učiteljih, obrekovali rektorja in se v nedogled pritoževali nad klavrnostjo klavzure; skoraj vsi so z otožnim hrepenenjem govorili o svobodnem življenju, ki so ga pustili za seboj: tisti z vasi niso mogli pozabiti svetlih požetih polj, obsijanih s soncem, ličkanja koruze ob petju in objemih, volovske vprege, ki se vrača domov, ko se nad travniki dvigne meglica; tisti iz manjših mest so pogrešali vijugaste, mirne ulice, v katerih so se lahko spogledovali z dekleti iz soseske, semanje dneve, velike pustolovščine, dneve, ko bi se morali učiti latinščino. Ni jim bilo dovolj tlakovano dvorišče s svojimi vretenastimi drevesi, visokimi dremavimi zidovi in monotonimi igrami z žogo; dušili so se v ozkih hodnikih, v sobi svetega Ignacija, kjer so opravljali jutranjo molitev, zvečer pa so se učili; zavidali so vsem, ki so bili, četudi

še na tako skromen način, gospodarji svoje usode – mularju, ki je šel mimo po cesti in vodil svoja živinčeta, kočijažu, ki je popeval ob rezkem škripanju koles, in celo popotnim prosjakom, oprtim na gorjačo, oprtanim s temno bisago.

Z okna enega od hodnikov je bilo videti cestni ovinek: ob mraku je v oblaku prahu in med pokanjem biča tam mimo peljala kočija, naložena s prtljago, ki so jo vlekle tri kobile; veseli potniki z odejami čez kolena so puhali dim iz cigar – koliko pogledov jih je spremljalo! Koliko želja je potovalo z njimi v živahne kraje in mesta, skozi sveža jutra ali pod svetlimi zvezdami!

In kako so v refektoriju, pred skopo odmerjenim obrokom zelenjavne juhe, ko je študijski prefekt z globokim glasom začel monotono brati pisma nekega misijonarja iz Kitajske ali pa škofove pastore, pogrešali večerje v krogu družine! Dobre ribje fileje! Čas kolin! Vročice ocvirke, ki cvrčijo na krožniku! Dišečo kislo juho!

Amaro ni pustil za seboj ničesar, kar bi mu bilo ljubo; prišel je od surovega strica, od zdolgočasenega, napudranega tetinega obraza, a je vendarle začel pogrešati svoje nedeljske sprehode, svetlobo plinskih svetilk in hojo iz šole s knjigami, povezanimi z usnjenim pasom, ko se je ustavljal pred vitrinami trgovin in zamaknjen opazoval goloto lutk!

Počasi pa je zaradi svoje neizrazite narave kot ponižna ovca sprejel semeniška pravila. Ubogljivo se je naučil, kar je pisalo v učbenikih, pri cerkvenih opravilih je bil previden in natančen; in ker je bil miren in potegnen vase ter se je klanjal pred učitelji, je imel tudi dobre ocene.

Nikoli ni mogel razumeti tistih, ki so bili videti popolnoma zadovoljni z življenjem v semenišču in so imeli podplutbe od klečanja, ko so s sklonjeno glavo žebrale *Hoyo za Kristusom* sv. Ignacija Lojolskega; v kapeli so bledeli in zavijali oči od zamaknjenosti; celo med odmori in na sprehodih so prebirali knjižice s *hvalnicami Mariji* ter

zadovoljno izpolnjevali vsako najmanjše pravilo – celo to, naj hodijo po stopnicah stopnico po stopnico, kot to priporoča sv. Bonaventura. Za te fante je bilo semenišče kot predokus nebes, njemu pa je pomenilo le zaporniško ponižanje, pomešano z dolgčasom v šoli.

Prav tako ni razumel tistih ambicioznih, tistih, ki so želeli postati škofovi pomočniki ali v visokih sobanah škofovskih palač odgrinjati stare damastne zastore; ali tistih, ki so želeli po posvetitvi živeti v mestih, maševati v aristokratski cerkvi in z zvenečim glasom peti pred bogatimi pobožnjakamicami, ki se v šuštenju svile zberejo na preprogi pred glavnim oltarjem. Nekateri so sanjarili o posvetni karieri: postati vojak in z žvenketajočo sabljo hoditi po tlakovanih ulicah ali pa se posvetiti dobremu življenju na kmetih in s širokokrajnim klobukom od ranega jutra na dobrem konju jezdit po poteh, ukazovati delavcem na širnih žitnih poljih, sestopati s konja ob vinskih kletih! In z izjemo redkih zelo pobožnih seminaristov so vsi, tako tisti, ki so kanili postati duhovniki, kot oni, ki so si želeli posvetnih poklicev, hoteli ubežati ozkosti semenišča, dobro jesti, zaslužiti in spoznati ženske.

Amaro si ni želel ničesar.

– Ne bi vedel, je govoril ravnodušno.

Medtem pa je vljudno poslušal tiste, za katere je bilo semenišče kot »obsodba na galejo«, čeprav so ga takšni pogovori, polni nestrpnega hlepenja po svobodnem življenju, zelo razburjali. Včasih so govorili, da bodo pobegnili. Delali so načrte, računali, kako visoka so okna, kakšne dogodivščine bodo doživeli sredi črne noči na črnih poteh: v domišljiji so si slikali točilne pulte gostiln, v katerih se pije, biljardne sobe, tople ženske spalnice. Amaro je bil čisto iz sebe, sredi noči se je premetaval po postelji in ni mogel spati, v njegovi najgloblji domišljiji in v sanjah je kot tiha žerjavica tlela želja po Ženski.

V njegovi celici je visela slika, na kateri je bila upodobljena Devica Marija s krono iz zvezd in pogledom, uprtim v nesmrtno luč, ki stoji na krogli in z nogo tepta kačo. Amaro se je ozrl vanjo, kot bi mu bila pribežališče, in zmolil zdravamarijo, ko pa je strmel vanjo, je pozabil na Marijino svetost, pred seboj je videl zgolj lepo, svetlolaso dekle; ljubil jo je, vzdihoval je, medtem ko se je slačil, in jo pohotno pogledoval; v domišljiji si je drznil dvigniti deviške gube njene modre tunike in si predstavljati njene obline, okrogline, belo meso. Potem se mu je zazdelo, da vidi oči skušnjavca, kako se svetijo v temoti sobe; posteljo je poškopil z blagoslovljeno vodo, nikoli pa si ni upal teh delirijev razkriti v nedeljo pri spovedi.

Kolikokrat je slišal učitelja morale z nosljivim glasom pridigati o Grehu in ga primerjati s kačo in s priskutnimi besedami ter izkripljenimi kretnjami in pompozno počasi svetovati seminaristom, naj po Marijinem zgledu s svojo nogo zmečkajo *zloveščo kačo*! Učitelj mistične teologije pa jim je, potem ko je vzel ščep tobaka, govoril o dolžnosti premagati naravo! In medtem ko je navajal sv. Janeza Damaščana, sv. Petra Krizologa, sv. Ciprijana in sv. Hieronima, je pojasnjeval kletve svetnikov proti Ženski, ki jo je, v cerkveni govoricu, imenoval Kača, Želo, Hčerka laži, Peklenska vrata, Izvir zla, Škorpion ...

– Kot je rekel naš oče, sveti Hieronim, in se je hrupno useknil. Pot izprijenosti, *iniquitas via*!

Celo učbeniki so se kar naprej ukvarjali z Žensko! Kakšno bitje je to, ki je skozi vso teologijo enkrat postavljeno na oltar kot Kraljica milosti, drugič spet pa prekleto z najbolj barbarskimi kletvami. Kakšno moč ima, da se legija svetnikov enkrat zgrinja k njej v ekstatičnem navdušenju in ji soglasno predaja v roke nebeško kraljestvo – drugič pa prestrašeno hlipa in sovražno kriči ter beži pred njo kot pred vesoljnim sovražnikom in se skriva, da je ne bi videla, v pušči ali v samostanih, in tam umira od hudega, da jo je ljubila? Ta

mučna čustva so ga prevevala, vendar jih ni znal opredeliti: znova in znova so se porajala in ga vsakokrat potrla; tako je, še preden se je zaobljubil, hrepenel po tem, da bi zaobljubo prelomil.

Okoli sebe je čutil podoben upor narave: študij, postenje, pokora so lahko upognili telo, mu vsilili mehanske navade, v telesu pa so se želje tiho plazile kot ravnodušne kače v gnezdu. Najbolj so trpeli sangviniki, tako boleče omejeni s pravili, kot so bila njihova močna plebejska zapestja vklenjena v manšete srajc. Takoj ko so bili sami, je na dan privrela njihova prava narava: upirali so se, se prerekali, povzročali prepire. Flegmatikom je njihova bolj zadržana narava povzročala veliko žalosti in ravnodušne tišine: tako so stvari nadoknadili z drobnimi pregrehami, igrali so s starimi kartami, brali romane, po dolgotrajnih spletkah prišli do zavojčka cigaret – koliko čarov greha!

Amaro je navsezadnje skorajda zavidal pridnim študentom; ti so bili vsaj zadovoljni, ves čas so tičali v knjigah, v tišini knjižnice z visokimi stropi so si delali zapiske, bili so spoštovani, nosili so očala, njuhali so tobak. Tudi njega je včasih na lepem prijelo, da bi se učil; a ob debelih knjigah ga je preplaval neverjeten obup. Bil pa je pobožen: molil je, imel je neskončno vero v nekatere svetnike in bil silno bogaboječen. Vendar pa je sovražil klavzuro semenišča! Kapelo, vrbe žalujke na dvorišču, monotone obroke v dolgem, tlakovanem refektoriju, vonjave po hodnikih, vse to ga je spravljal ob živce in ga žalostilo; zdelo se mu je, da bi bil dober, čist, veren, če bi bil na prostosti ulic ali v miru vrta, stran od črnih zidov. Hujšal je, oblival ga je znoj; v zadnjem letniku, po naporni službi med velikonočnimi prazniki, ko se je začenjalo toplo vreme, pa so ga sprejeli v ambulantno zaradi tifusa.

Posvečen pa je bil v času kvater pred sv. Matejem, kmalu zatem je še v semenišču prejel pismo očeta Liseta: